

ELATUSOPIMUKSEN ONGELMAKOHTIA

Henna Harju

Lakimies

Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden
virasto

9.10.2014

”Tasa-arvo tarkoittaa sitä, että isä ja äiti tuottavat lapsia yhdessä. Ennen vanhaan vain äiti ruokki lapsen, kun isä kulki pankkiin ja takaisin.

Anne 7 v.”

ELATUSVELVOLLISUUS JA ELATUSAPU

- ❖ Vanhemmilla yleinen ja ensisijainen vastuu lapsensa elättämisestä (ElatusL 1-3 §).
- ❖ Elatusavun vahvistamisen edellytyksenä on ”häiriö” lapsen ja vanhemman välisessä elatussuhteessa (ElatusL 4 §):
  - 1) vanhempi ei muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta
  - 2) lapsi ei pysyvästi asu vanhempansa luona
- ❖ Yleinen, lakisääteinen elatusvelvollisuus konkretisoidaan elatussuhteen häiriötilanteessa tarvittaessa elatusavulla, joka vahvistetaan joko sopimuksella tai tuomiolla.

ELATUSAVUN VAHVISTAMINEN SOPIMUKSELLE

- ❖ Vanhemmillä oikeus sopia, miten lapsen elatus järjestetään.
  - Viranomaisella ei määrää viran puolesta elatusapua lapselle, vaan vanhemman on ”vaadittava” sitä itse.
  - SHA 17.2 §: Sosiaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että tarvittaessa vanhempia ohjataan ja avustetaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä lapsen elatusta koskevien kirjallisten sopimusten tekemisessä.
  - OM:n ohjeen (2007:2) tavoitteena on yhdenmukaistaa kuntien sosiaaliviranomaisten toimintaa, kun ne yhtäältä **opastavat vanhempia** elatusavun oikean määrän arvioimisessa ja toisaalta harkitsevat, voidaanko **vanhempien tekemä** elatusapusopimus vahvistaa.
- ❖ Ennen sopimuksen vahvistamista lastenvalvojan tutkittava, että sopimus on kohtuullinen.
  - Lastenvalvojalla ei ole oikeutta päättää/muuttaa vanhempien sopimaa elatusavun määrää, hän voi vain joko vahvistaa sopimuksen tai jättää sen vahvistamatta.
- ❖ Lastenvalvojan vahvistamispäätös tekee sopimuksesta täytäntöönpanokelpoisen.
  - Vahvistamispäätös ei kuitenkaan ole sopimuksen muotovaatimus eikä sen pätevyys edellytys.

ELATUS SOPIMUKSET KÄYTÄNNÖSSÄ

- ❖ Vuonna 2013 vahvistettuja sopimuksia 48 607 kpl
  - näistä ns. nollasopimuksia 29,5 %
  - sopimuksia, jotka alle 168,18 € 53,4 %

→ 82,9 % kaikista vuonna 2013 vahvistetuista elatussopimuksista oli (noin) elatustuen suuruisia tai alle sen.

- ❖ Kaikista sopimuksista 20 prosentissa aiemmin tehtyä sopimusta muutettiin
  - muutetuissa sopimuksissa elatusapua alennettiin noin 70 prosentissa tapauksista.

Suomen virallinen tilasto, THL – Lapsen elatus ja huolto 2013

ELATUSAPU VUOROASUMISTILANTEESSA

- ❖ Onko elatussuhteessa sellainen lain 4 §:n edellyttämä häiriö, että elatusapu on syytä vahvistaa?
  - vanhempi ei muulla tavoin osallistu lapsen elatukseen
  - lapsi ei pysyvästi asu vanhemman luona
- ❖ Koska laki ei tunne vuoroasumisjärjestelyä, on lähivanhemmalla kuitenkin aina oikeus vaatia lapsen puolesta elatusavun vahvistamista.
- ❖ Hyvä huomata ero, jos elatusavuksi vahvistetaan nolla vuoroasumisen vuoksi
  - Jos elatusapu vahvistettu, on myöhemmin kyse aiemmin vahvistetun elatusavun muuttamisesta, jolloin muutos mahdollinen vain vireillepanosta lukien (EltusL 11.2 §).
  - Jos ei aiempaa sopimusta/tuomiota, kyseessä uusi asia, jolloin elatusapu voidaan vahvistaa (jos erityisiä syitä) myös asian vireille tuloa edeltäneeltä vuodelta (EltusL 10.2 §).
- ❖ Ongelmia elatusavun määrää laskettaessa
  - Asumiskustannukset → miten huomioidaan se, että lapsi puolet ajasta toisen vanhemman luona?
  - Luonapitovähennyksen määrä → ohjeessa esitetyt luonapitovähennyksen euromäärät perustuvat siihen, että lasta tapaava vanhempi vastaa luonapidon aikana vain lapsen välttämättömistä elinkustannuksista.

ELATUSAPU VUOROASUMISTILANTEESSA

KKO:2010:38

- ❖ Äiti (jonka luona lapsi asuu), on vastannut lapsen iltapäivähoito-, terveydenhoito-, harrastus- ja vaatekustannuksista eikä isä ole näyttänyt, että hän osaksikaan olisi vastannut näistä kustannuksista. **Näin ollen pelkästään sillä perusteella, että lapsi asuu yhtä paljon kummankin vanhemman luona, isää ei ole syytä vapauttaa suorittamasta elatusapua.**

- ❖ KKO:n huomioita OM:n ohjeesta:
  - Ohje on laadittu siten, että elatusapu voidaan laskea melko yksinkertaisilla laskukaavoilla. Laskukaavat saattavat sopia tavanomaisiin tapauksiin, mutta poikkeuksellisissa tapauksissa varsinkin mekaanisesti sovellettuna ne saattavat johtaa sellaisiin tuloksiin, jotka eivät ole elatuslain mukaisia.
  - Kun kysymys on vuoroasumisesta, ohjeen suppeaa luonapitovähennystä voidaan arvostella, koska olosuhteista johtuu, että **myös etävanhempi usein joutuu vastaamaan muistakin kuin välttämättömistä elinkustannuksista.**
  - Lapsen elatustarvetta laskettaessa otetaan huomioon osuus lähivanhemman asumiskustannuksista. Vuoroasumistapauksessa tätä voidaan pitää etävanhemman kannalta yksipuolisena, koska **myös hänen on järjestettävä asumisolonsa sellaisiksi, että lapsi voi asua hänen luonaan ja lähtökohtaisesti vielä suunnilleen samantasoisesti kuin lähivanhemman luona.**

ELATUSAPU, KUN LAPSET ”JAETTU”

- ❖ Onko tarpeen vahvistaa elatusapua lainkaan?
- ❖ Elatuslain 7.3 §: Sopimus, jossa lapsen puolesta on luovuttu oikeudesta saada elatusapua vastaisuudessa, on mitätön.
- ❖ Elatusapuja koskee yleinen kuittaamiskielto.
  - Kuittauksen edellytyksenä on saatavien samankaltaisuus, perimiskelpoisuus ja vastakkaisuus.
  - Kuittaamalla kahden osapuolen vastakkaiset saatavat kumoavat toisensa
→ elatusasiassa vastakkaisuusedellytys ei täyty, koska elatussuhde ei ole vanhempien välinen vaan lapsen ja vanhemman välinen.
- ❖ Ongelmia elatusavun määrää laskettaessa:
  - Kuinka huomioidaan vanhempien muu elatusvastuu luona asuvasta lapsesta?
  - Kuinka huomioidaan se, että lapset eri ikäisiä?

ELATUSAPU JA VANHEMMAN ASUMISKULUT

- ❖ Vanhempien asumiskulujen kohtuullisuus?

KKO:2010:37

- ❖ Tapauksessa Marko A:n noin 1 700 euron kuukausituloista yli 1 000 euroa kuluu asuntomenoihin, joista enimmän osan noin 850 euroa hän maksaa asuntolainan lyhennyksinä ja korkoina. Pääasiassa tästä syystä hänellä ei ohjeen mukaan ole laskennallisesti elatuskykyä. Muun muassa lasten tapaamisoikeuden toteuttamisen kannalta on ollut perusteltua, että Marko A on hankkinut tilavan asunnon. Kuitenkin se, minkä hintaisen asunnon hän on ostanut, on riippunut myös hänen harkinnastaan. Kun hän on tässä tapauksessa ostanut eron jälkeen tuloihinsa nähden kalliin asunnon paritalosta, **hän on tehnyt ratkaisunsa tietoisena elatusvelvollisuudestaan**. Tämä ratkaisu ei vapauta häntä suorittamasta elatusapua Lasselle ja Simolle vaan hänen on katsottava kykenevän suorittamaan lapsilleen elatusapua. Korkein oikeus arvioi Marko A:n lapsilleen Lasselle ja Simolle maksettavaksi elatusavuksi 150 euroa kuukaudessa kummallekin.

ELATUSAPU JA VANHEMMAN VARALLISUUS

- ❖ Missä määrin vanhemman perusturvaan kuulumaton varallisuus on otettava huomioon elatusapua laskettaessa?
- ❖ Vanhemman vastuu lapsensa elättämisestä ensisijaista ja ankaraa vastuuta, ja vanhemman on osallistuttava lapsensa elättämiseen kaikenlaisilla käytettävissä olevilla varoillaan.
- ❖ Lähtökohdaksi voitaneen asettaa vähintään se, että jos vanhemmalla ei ole ansiotulojensa perusteella elatuskykyä, voidaan hänen edellyttää realisoivan perusturvaansa kuulumatonta varallisuutta elatusvastuunsa täyttämiseksi.
  - Elatustuen tarkoituksena turvata lapsen elatus niissä tilanteissa, kun vanhemmalla itsellään ei ole hyväksyttävästä syystä riittävästi varoja lapsensa elättämiseen. Elatustuen tarkoitus ei ole mahdollistaa vanhemman omaisuuden säilyttäminen.

ELATUSAPU JA YRITTÄJÄ-VANHEMPI

- ❖ Vanhemman on osallistuttava kaikenlaisilla tuloillaan lapsensa elättämiseen.
- ❖ Vanhempien vastuu lapsen elatuksesta ankaroitettua vastuuta.
  - Vanhemman elatuskykyä laskettaessa huomioon otetaan vanhemman työkyky ja mahdollisuudet osallistua ansiotyöhön.
- ❖ Huomioitava, että elatustuen tarkoituksena on turvata lapsen elatus, ei mahdollistaa vanhemman kannattamattoman yritystoiminnan jatkamista.
  - Jos vanhemmalla ei ole hyväksyttävää syytä tulojensa alhaisuudelle, vanhemman tulot arvioidaan sen suuruisiksi, mitä hän todennäköisesti voisi saada tekemällä työkykyään, koulutustaan ja työkokemustaan vastaavaa työtä.

ELATUSAPU JA ELATUSTUKI

- ❖ Vanhemman lakisääteinen vastuu lapsen elatuksesta on ensisijaista ankaroitettua vastuuta.
  - Vanhemman tulee työkykynsä, koulutuksensa ja ikänsä mukaisesti pyrkiä hankkimaan itselleen tuloja, joilla pystyy elatusvastuunsa kattamaan.
  - Terve, työkäinen ja ammattitaitoinen vanhempi ei voi pienentää osuuttaan lapsen elatuksesta siten, että jättää käyttämättä ansiomahdollisuuksiaan.
- ❖ Elatustuen tarkoituksena turvata lapsen oikeus riittävään elatukseen silloin, kun vanhempi ei itsestään riippumattomista syistä kykene osallistumaan riittävästi lapsensa elatukseen.
  - Sen sijaan, jos elatusavun alhaisuus johtuu (vain) muusta syystä, kuten runsaasta luonapidosta tai lähivanhemman hyvästä elatuskyvystä, ei oikeutta elatustukeen ole.

” Jos ei ole hermoja, niin tekee paremmin työtä ja ehtii tehdä enemmän asioita.

Harald 7 v. ”

Kiitos ja hyvää syksyä!

